

Säkra folkmusikens och folkdansens fortsatta utveckling

Maj 2003

Eric Sahlström Institutet, ESI

Folkmusikens Hus, FMH

Riksföreningen för Folkmusik och Dans, RFoD

Svenska Ungdomsringen För Bygdekultur,

Sveriges Spelmäns Riksförbund, SSR

Säkra folkmusikens och folkdansens fortsatta utveckling

Idag är folk- och världsmusiken och dansen som hör samman med dessa musikuttryck en kreativ del av det moderna svenska kulturliv, som under flera decennier och under knappa omständigheter, vuxit fram vid sidan av de ”tungta” institutionerna. Detta har ökat behovet av infrastruktur, arrangörsled och centra på regional och nationell nivå, som kan kanalisera och förstärka den kraft och mångfald som genomsyrar området.

Området folkmusik och dans omfattar en stor och viktig amatörrörelse och ett växande antal professionella musiker. Utvecklingen på det konstnärliga och pedagogiska området har varit dynamisk. Pedagogiskt bedrivs ett kreativt utvecklingsarbete med en mångfald av infallsvinklar på olika håll.

Folk/Världsmusik- och dansrörelsen har en särskild styrka i sina integrerande egenskaper över kön, ålder, etnisk tillhörighet och utövarstatus (amatör – professionell). Här finns värden som gör genren unik som utgångspunkt för dialog och nyskapande i ett alltmer globaliserat kulturliv. Värnandet och utvecklandet av dessa kvaliteter är en angelägen kulturpolitisk uppgift.

Nätverk – centra, organisationer

På flera håll i landet formas nu projekt kring centra med folkmusik och dans som verksamhetsområde. Detta skapar en intressant grund för både samverkan, egen profilering och kompetensutveckling utifrån de olika regionernas förutsättningar och behov. Tillsammans med amatörorganisationer, professionellt musikliv och utbildningar bildar de en utgångspunkt och en grogrund till något mycket spännande och kreativt i svenskt kulturliv.

Regering och riksdag har tidigare reagerat positivt på genrens utveckling. Men, parallellt med ett ökat stöd till delar av genren har andra delar förlorat stöd och institutioner har stängts. De konstnärliga högskolorna har under de senaste decennierna öppnat sina dörrar för folkmusik och senare för folkdans. Staten stödjer genrecentra: Eric Sahlström Institutet i Tobo och Stallet – Folk och världsmusik i Stockholm. Dessa är idag viktiga resurser för genren. Stödet till genrens arrangörer har ökat. Falun Folkmusik Festival har under en tidigare treårsperiod haft ett nationellt kulturpolitiskt uppdrag. De positiva förändringarna inom kulturområdet utgår dock nästintill från ett nolläge.

Med denna uppvaktning önskar vi dra uppmärksamheten till tre viktiga områden.

- Folkmusikens arrangörer
- Amatörorganisationerna
- Centra för folkmusik och dans med nationella och regionala uppdrag

Eric Sahlström Institutet, ESI

Bruksgatan 3, 748 50 Tobo, 0295 342 90

Folkmusikens Hus, FMH

Dalagatan 7, 795 31 Rättvik, 0248 79 70 50

Riksföreningen för Folkmusik och Dans, RFoD

Nybrokajen 11, 111 48 Stockholm, 08 407 17 74

Svenska Ungdomsringen För Bygdekultur,

Box 34056, 100 26 Stockholm, 08 695 00 15

Sveriges Spelmäns Riksförbund, SSR

Bruksgatan 3, 748 50 Tobo, 0295 343 88

Folkmusikens arrangörer

Folkmusikens, världsmusikens och folkdansens arrangörer är mycket olika. De fasta arrangörerna för folk och världsmusik som gör kontinuerliga arrangemang med professionella artister är ofta organiserade inom Riksföreningen för Folkmusik och Dans, RFoD. Därutöver har festivaler, spelmanslag, folkdanslag, invandrar- och hembygdsföreningar en viktig roll för den mångfald arrangemang som vi har idag runt om i Sverige. Folkmusiken fick inte plats inom systemet med arrangörsstöd när det skapades på 1970-talet. Sedan tog det lång tid innan vi kom med. Fram till mitten av 1990-talet var det enbart en handfull arrangörer som fick stöd från Statens kulturråd. Under mitten av 1990-talet blev RFoD erkänt som arrangörsorganisation. Idag är antalet arrangörer med kulturrådsstöd cirka 20 men fortfarande alltför få. Nya institutioner inom genren så som Stallet, ESI och FMH spelar också en viktig roll för att ge stadga åt våra arrangörsnät. Stallets producent har idag en viktig roll som en ”kopplingsstation” inom de nätverk för samarbete som är under uppbyggnad.

Växande antal professionella musiker

Arrangörerna spelar en mycket viktig roll för de många mycket kvalificerade musiker som är verksamma på området. Musikhögskolorna utbildar allt fler kvalificerade folk- och världsmusiker. Kulturrådet ger stöd till allt fler frilansmusiker inom dessa genrer. Folkmusiker och världsmusiker saknar fasta institutionella anställningar. Det finns inga fasta ensembler de kan arbeta inom. Alla är verksamma inom en osäker frilansstillvaro och är i hög grad beroende av de ideella arrangörerna, länsmusikerna m fl för arbeten. Arrangörer med specialintresse och huvudinriktning på genren är därför av stor betydelse för deras utkomstmöjligheter och för att minska beroendet av trender och modevågor.

Turnéverksamhet

Arrangörerna saknar idag kontinuerlig service med turnéverksamhet. Rikskonserter gör mycket få turnéer som riktar sig till folk- och världsmusikarrangörer. Länsmusikens engagemang för genren är mycket varierande och i de flesta fall tyvärr enbart marginell. Under 1990-talets andra hälft har RFoD genomfört turnéer med stöd från Kulturrådet och Rikskonserter – projektet FRÖ – folk, rock, ös med unga och etablerade musiker på gemensam turné har genomförts flera år i rad. Mindre ensembler på turné – ett komplement till turnéutbudet från länsmusik och Rikskonserter anpassat till behoven hos de mindre arrangörerna inom genren – startade med stöd från Rikskonserter och kunde fortsätta med stöd från Kulturrådet. Idag har allt arbete med turnéer upphört sedan både Kulturrådet och Rikskonserter kraftigt minskat stödet till sådan verksamhet.

Mångkultur

En utbildning av arbetslösa invandrare med hög kulturkompetens 1996-97 bidrog starkt till utvecklingen av en infrastruktur inom mångkulturområdet. Vi önskar betona kvaliteterna hos i Sverige bosatta invandrade folkmusiker och dansare. Jämfört med gästspel från utlandet har dessa ofta svårt att få uppmärksamhet i medier och stöd från myndigheter. Det borde vara konstnärernas och pedagogernas kvalitet som avgör deras möjlighet att framträda och vara synliga, inte om de bor i Sverige eller långt härifrån. Många nya arrangörer och olika initiativ för start av projekt har fått praktisk hjälp från RFoD:s kansli i inledningskedet. Hit hör Selam, Zisel, Romska kulturföreningens festival 1998, Farhangföreningens festival Kultur i exil m fl.

Utveckla arrangörsstödet

Arrangörsstödet bör öka och därmed ge plats för fler arrangörer av folkmusik och världsmusik i systemet, men även av arrangörer inom andra musikgenrer. Det är viktigt att organisationer och institut har möjlighet att söka stöd till turnéverksamhet. Stödet som gavs under en kortare period till sådan verksamhet bör återställas. Arrangörsstödet behöver följa kostnadsutvecklingen. Fördyringar p g a ändrade momsregler måste kompenseras.

Amatörkulturen

Amatörkulturen är värdefull för utövarna, kulturlivet och samhället i stort. I de av riksdagen antagna kulturpolitiska målen betonas allas rätt att vara skapande. Det är genom utövande av amatörkultur som de flesta människor i Sverige i dag är skapande. Hundratusentals deltar i olika amatörgrupper för att dansa, sjunga, spela musik, väva, måla, dokumentera sin historia, göra utställningar mm. Festivaler, stämmor och andra arrangemang som till stor del bygger på amatörkultur är sammanhållande och identitetsskapande för olika samhällsgrupper. Amatörerna förnyar, kompletterar, berikar kulturlivet och samhället. Ett rikt kulturliv höjer kommuners attraktionskraft för både företag och boende. Med amatörkultur uttrycks erfarenheter och känslor som inte ryms inom det etablerade, professionella kulturlivet. Här möts barn, ungdomar och vuxna – liksom människor med olika kulturell och social bakgrund. Amatörkulturen är ett komplement till det institutionella kulturutbudet och bjuder ofta på starka och unika kulturupplevelser – spelmansstämmor, dansfestivaler, tävlingar, Zorn-märkesuppspelningar, internationella folklorefestivaler, folklustspel mm och detta sker ”live” i hela vårt avlånga land.

Utvecklingsarbete

Intresset för folklig musik och dans är nu åter på uppgång. Detta märks i amatörkulturorganisationernas, musikskolornas och i studieförbundens verksamhet. Trots ökad omfattning av t.ex. folklig dans i studieförbunden vilar utvecklingsarbetet allt mer på amatörkulturorganisationerna. Det publiceras mycket lite studiematerial och erfarenheter från framgångsrika utvecklingsarbeten får alltför lite spridning. Bristen på resurser hindrar våra organisationer i ambitionen att utveckla av studiematerial och öka samverka med företrädare för olika kulturtraditioner.

Samverkan

En kärnfråga är hur amatörkulturen kan uppmuntra, utbilda och med uthållighet engagera sina ledare. Studieförbunden som ansvarar för utbildning av ledare gör allt mindre på detta område. Amatörkultur utvecklas via genomtänkt samverkan mellan amatörer och professionella kulturarbetare. Resurserna för sådan samverkan behöver i större utsträckning kanaliseras till amatörkulturorganisationerna så att vi själva kan välja samarbetspartner.

Folkdansledarlinjen

Folkdansledarlinjen på Vaddö folkhögskola läggs ner efter 20 år, trots våra protester. Efter gemensamt arbete mellan dansorganisationerna, Samarbetsnämnden för folklig dans, Danshögskolan och ESI fortsätter linjen Folklig dans i Sverige vid Erik Sahlström Institutet i Tobo.

ax

Amatörkulturens samrådsgrupp, **ax**, har sedan bildandet 1995 diskuterat med regeringen och företrädare för riksdagspartierna om ansvar för utveckling av och stöd till amatörkulturverksamheter. Undertecknade organisationer ingår i **ax**.

Amatörkulturlivets beroende av resurser

Svenska Ungdomsringen för Bygdekultur betraktas inte längre som ungdomsorganisation av ungdomsstyrelsen och förlorade därmed hela sitt stöd på 2 miljoner kronor/år. Utvecklingsstöd för nyskapande folkdans på scen har upphört efter beslut i Kulturrådet.

Bristen på utveckling av samhällets stöd till amatörkulturorganisationer gör att Svenska Ungdomsringen för Bygdekultur idag inte kan erhålla dylikt stöd. Inga nya organisationer ges plats i systemet. Sveriges Spelmäns Riksförbund (220.000 kr) och Riksföreningen för Folkmusik och Dans (150.000 kr) erhåller också mycket litet stöd som amatörkulturorganisation jämfört med det arbete som utförs och även jämfört med andra organisationer inom teater, körer och orkestrar.

Centra för folkmusik och dans med nationella och regionala uppdrag

Idag finns ett stort behov av institutioner som kan kanalisera, stödja och förstärka den kreativitet och energi som idag genomsyrar folkmusik- och dansgenren, både i dess ideella och professionella uttrycksformer. Folkmusik- och danslivet i Sverige har en stor rikedom i uttryck. Innehåll och förutsättningar för utövandet varierar mellan olika landsändar. Arbetet med att skapa centra för folkmusik och -dans måste därför få fortsätta i flera delar av landet. De folkmusikcentra som etablerats arbetar idag med att koordinera och profilera sina verksamheter. Detta skapar en grund för samverkan och kompetensutveckling som utgår från behov och förutsättningar, nationellt och regionalt.

Eric Sahlström Institutet

Eric Sahlström Institutet i Tobo är Sveriges första nationella folkmusikcentrum. Efter fem års arbete fyller ESI en viktig funktion som samordnare och nav för olika initiativ och verksamheter i samverkan med enskilda aktörer och organisationer i folkmusik- och danssverige. I huvudmålet ingår att vara en samlingspunkt och ett inspirationscentrum för amatörer och professionella, samt att på flera sätt arbeta med ungdomsverksamhet. ESI har byggt upp en regional, nationell och internationell funktion som nyckelharpscentrum, främst genom utbildningar i spel och instrumentbygge. ESI driver tre utbildningar som godkänts av Skolverket och startar i höst en ettårig folkdansledarutbildning.

Stallet – folk och världsmusik

Stallet – folk och världsmusik har viktiga funktioner, regionalt och nationellt, som scen för folk- och världsmusik och är en möjlig bas för turnésamverkan. Konserter, danskvällar, barn- och ungdomsverksamhet samt seminarier, gör Stallet till ett kraftcentrum som gynnar genren som helhet. Detta har nyttjats av flera samarbetspartners från olika delar av Sverige, bl a Torneleden, Hälsingland och Jämtland. Stallet ger arbetstillfällen åt många svenska och invandrade folkmusiker. Genom Stallet har människor, som vill komma i kontakt med genrens företrädare eller artister, fått ett ställe att vända sig till. Stallet samverkar i programläggningen av Länsmusikens i Stockholms utbud.

Folkmusikens Hus

Folkmusikens hus i Rättvik är nu inne på sitt sjätte och sista år som projektfinansierad verksamhet. Inom ramen för två EU-projekt har FMH byggt upp en regional basverksamhet som Dalarnas folkmusikcentrum. Som sådant arbetar man med utställningar, konserter, arkiv- och informationsverksamhet och är också, i flera samarbetsprojekt, en viktig resurs för den regionala spelmannsörelsen. På nationell bas har FMH utvecklat kompetenser på IT & mediaområdet och i pedagogiskt utvecklingsarbete. Ett projekt kring ett audiovisuellt arkivsystem för musik och dans, utvecklat av FMH, stöds av Nordiska rådets kulturfond. Avsikten är att skapa förutsättningar för ett nationellt och nordiskt arkivsamarbete på folkmusik- och dansområdet.

Säkra och utveckla

Vi vill rikta uppmärksamhet på behovet av att

- stödja konsoliderandet och den fortsatta uppbyggnaden av de verksamheter som etablerats – Stallet och Eric Sahlström Institutet
- skapa förutsättningar för en övergång från projektfinansierad verksamhetsform till fasta bidrag för Folkmusikens hus i Rättvik
- skapa förutsättningar för flexibilitet gällande stödformer och institutionell samverkan, regionalt och nationellt, för att på sikt möjliggöra fler centra för folkmusik och dans.

Sammanfattning och äskanden

Folkmusikens arrangörer

Stödet till musiklivets arrangörsorganisationer behöver öka för att ge plats till ett växande antal arrangörer av folk- och världsmusik. Fördyringar som arrangörer fått och riskerar att få på grund av nya tillämpningar och regler för moms måste kompenseras och anslaget värdesäkras. Undertecknade äskar att

- **arrangörstödet 2004 ökas med 4 miljoner kronor och att hittills eftersatta genrer som folk- och världsmusik prioriteras**
- **regeringen fastställer att turnéstöd ska kunna utgå till organisationer och institut**
- **stödet till musiklivets arrangörer kontinuerligt indexuppräknas.**

Amatörkultur

Folkmusiken och folkdansen behöver en infrastruktur med stabila organisationer med kontinuitet i sina verksamheter. De tre riksorganisationerna, Riksföreningen för Folkmusik och Dans, Svenska Ungdomsringen för Bygdekultur och Sveriges Spelmäns Riksförbund med olika inriktning och uppgift behöver stå på en stabil grund. Dagens stöd från Statens kulturråd till amatörorganisationer bör höjas för RFoD och SSR till 500.000 kr/år vardera. Ungdomsringen bör på grund av sin storlek få ett stöd på 1.000.000. Undertecknade äskar att

- **stödet till amatörkulturens organisationer ökas med 1.630.000 kronor för att garantera ett basstöd till RFoD, SSR och Ungdomsringen**
- **stödet till amatörkulturens organisationer kontinuerligt indexuppräknas.**

Centra för folkmusik och dans med nationella och regionala uppdrag

De redan existerande centra – Eric Sahlström Institutet och Stallet – folk och världsmusik bör garanteras kontinuerlig indexuppräkning av sina stöd. Ett ökat stöd föreslås för att konsolidera och utveckla dessa verksamheter. Folkmusikens Hus i Rättvik måste få möjlighet att övergå från projektfinansiering till en fast stödform där även statsmakterna tar ett klart ansvar. Undertecknade äskar att

- **stödet till Eric Sahlström Institutet och till Stallet – folk och världsmusik ökas med vardera 500.000 kronor**
- **ett nytt stöd inrättas för Folkmusikens Hus i Rättvik på 2.000.000 kronor**
- **flexibiliteten stärks i offentliga institutioners stödssystemen så att samverkan med självständiga centra eller organisationer underlättas**
- **stödet till folkmusikens och dansens centra kontinuerligt indexuppräknas.**

Stockholm i maj 2003

Kerstin Lindgren, VD
Eric Sahlström Institutet
kerstin.lindgren@esitobo.org

Lars Thalén, vice ordförande
Folkmusikens Hus i Rättvik
lars.thalen@telia.com

Lars Farago, förbundssekreterare
Riksföreningen för Folkmusik och Dans
lars.farago@rfod.se

Margaretha Mattsson, ordförande
Sveriges Spelmäns Riksförbund
margaretha.mattsson@rattvik.se

Ulf H Svensson, ordförande
Svenska Ungdomsringen för Bygdekultur
ulf.h.svensson@ungdomsringen.se